

MEDIA PASINAON POP UP BOOK DONGENG SATO KEWAN (FABEL) KANGGE SISWA KELAS II SD

THE LEARNING MEDIA OF FABLE POP-UP BOOK FOR SECOND GRADE STUDENTS OF ELEMENTARY SCHOOL

Dening: Dyas Hermaning Putri, Prodi Pendidikan Bahasa Jawa, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri
Yogyakarta
dyaspuput16@gmail.com

SARINING PANALITEN

Panaliten menika ngandharaken: (1) caranipun damel *media pasinaon pop up book dongeng sato kewan (fabel)* kangge siswa kelas II SD, (2) pambijining *kualitas materi* saking dosen *ahli materi saha kualitas media* saking dosen *ahli media* bab *media pasinaon dongeng sato kewan (fabel)* saha (3) pamanggihipun guru basa Jawi saha para siswa kelas II tumrap *media pasinaon pop up book dongeng sato kewan (fabel)* kangge siswa kelas II SD. Panaliten menika kalebet jinis panaliten *Research and Development*. Asiling panaliten nedahaken bilih *media* menika dipundamel kanthi *analisis, desain, pengembangan, implementasi saha evaluasi. Validasi kualitas media* dening dosen *ahli materi* pikantuk *persentase 88%* ingkang kagolong sae sanget, *evaluasi* saking dosen *ahli media* pikantuk *persentase 80%* ingkang kagolong sae. Pambiji *kualitas media* dening guru basa Jawi pikantuk *persentase 95%* kagolong sae sanget, pamanggih siswa tumrap *media* pikantuk *rata-rata persentase 92%* ingkang kagolong *kategori sarujuk* sanget. Asiling panaliten menika nedahaken bilih *media pasinaon pop up book dongeng sato kewan (fabel)* kangge siswa kelas II SD saged kangge sarana pasinaon wonten salebeting pamulangan basa Jawi.

Pambijining tembung: *Media Pasinaon, Sato Kewan, Pop-Up Book*

Abstract

This study aims to explain: (1) how to make learning media of fable pop-up book for second grade students of elementary school, (2) media quality validation by lecturer of material expert and media quality validation by lecturer of media expert and (3) assessment of Javanese language teachers and students to the learning media of fable pop-up book for grade 2 elementary school students. This study is Research and Development (R & D) research in nature The result of the study explained that: (1) the media was made through five levels: analysis, design. Development, implementation, and evaluation; (2) media quality evaluation with lecturers of material expert got 88% percentage which was very good, then media quality value with expert lecturer media got 80% percentage which was good; and (3) media assessment with Javanese teachers got average of 95% percentage of which was excellent and the result of students opinions got average of 92% percentage that was clasified as agreed. The results showed that the learning media could be used as media in the learning fairy tale.

Keywords: *Learning Media, Fable, Pop-Up Book*

PURWAKA

Basa Jawi minangka muatan lokal wajib wonten ing Sekolah Dasar (SD) menika sampun dipunandharaken ing *Peraturan Gubernur Daerah Istimewa Yogyakarta nomor : 64 / KEP / 2013*. Pasinaon basa Jawi minangka muatan lokal wajib menika ngewrat mapinten-pinten materi. Dongeng sato kewan (*fabel*) salah satunggaling materi ingkang kedah dipunwulangaken wonten ing pasinaon basa Jawi tumrap siswa SD mliginipun kelas II.

Materi dongeng sato kewan (*fabel*) wonten tataran SD/MI dipunwulangaken kanthi *Kompetensi Dasar (KD)* inggih menika 3.2 “*Memahami dongeng, tembang dolanan, dan permainan tradisional*”.

Adhedhasar *Kompetensi Dasar* menika kababar indikator ingkang ungelipun:

1. siswa dapat menyebutkan judul dalam dongeng bertema binatang (*fabel*),
2. siswa dapat menyebutkan tokoh dalam dongeng bertema binatang (*fabel*),
3. siswa dapat mengkategorikan watak tokoh dalam dongeng bertema binatang.

Pramila sampun cetha bilih siswa wonten piwulungan basa Jawi menika dipunwajibaken nyinau bab dongeng sato kewan (*fabel*). Indikator wonten inggil ugi nedahaken bilih siswa menika kedah nguwaosi materi wonten ing salebeting dongeng sato kewan (*fabel*).

Adhedhasar saking observasi ingkang sampun kalampahan wonten SDN Jonggrangan, panaliti saged mangretosi bilih media pasinaon kangge ngandharaken materi basa Jawi mliginipun dongeng sato kewan (*fabel*) menika

taksih kirang sanget. Buku materi utawi buku paket basa Jawi menika cacahipun taksih winates pramila boten sedaya siswa pikantuk buku paket. Pasinaon ingkang ngginakaken buku materi kemawon kirang ngindhakaken imajinasi saha kirang narik kawigatosanipun siswa awit saking gambar-ipun ingkang winates kalih dimensi. Sarana ingkang winates saha kirang narik kawigatosan siswa njalari guru ngginakaken metode konvensional kangge ngandharaken materi dongeng sato kewan (*fabel*). Ananging, Piwulungan metode konvensional kanthi cara ceramah wonten kelas menika boten efektif amargi siswa kirang aktif, namung gumantung kaliyan guru. Prasasat siswanipun malah ngantuk saha boson wonten kelas. Perkawis-perkawis ingkang dados pepalang kadosta siswa kirang aktif, ngantuk saha boson menika nedahaken prelunipun damel media pasinaon. Media ingkang dipundamel inggih menika media ingkang praktis saha saged maringi kalodhangan kangge nggampilaken siswa sinau basa Jawi mliginipun materi dongeng sato kewan (*fabel*).

Media pasinaon ingkang dipundamel wonten ing panaliten menika, boten berbasis IT amargi boten sedaya Sekolah Dasar gadhah sarana IT kadosta LCD saha komputer. Pramila panaliti damel media ingkang praktis, boten berbasis IT, ananging saged narik kawigatosanipun siswa. Media pasinaon ingkang dipundamel awujud pop up book. Media pasinaonan pop up book menika mahyakaken ragam cariyos imajiner kanthi nglebetaken materi dongeng sato kewan (*fabel*), pramila saged nuwuhaken imajinasi siswa saha saged

nambah seserepan siswa ngengingi *materi dongeng (fabel)* awit saking *gambar-gambar* ingkang awujud *tiga dimensi*.

Media pasinaon pop up book dongeng sato kewan (*fabel*) minangka *media kreatif* saking *paper engineering* ingkang saged dados salah satunggaling *sarana* piwulang ingkang langkung prasaja, mirah saha ngremenaken. *Pop up book* kanthi *materi dongeng* sato kewan (*fabel*) kalebet *media* ingkang prasaja katitik saking gampilipun dipunbekta wonten pundi kemawon, gampilipun dipunginakaken saha saged mbiyantu guru nalika ngandharaken *materi pasinaon dongeng* sato kewan. *Pop up book dongeng* sato kewan (*fabel*) menika *media* ingkang mirah menawi dipuntandhingaken kaliyan *media* ingkang *berbasis IT* amargi dipundamel saking dlancang. Panganggening *media pop up book* ugi ngremenaken siswa awit saking basanipun ingkang gampil dipunmangretos dening siswa saha *desain gambar* ingkang awujud *tiga dimensi*. Kaluwihan sanesipun saking *media pop up book dongeng* sato kewan (*fabel*) inggih menika boten kawates kaliyan *daya listrik* kadosta *alat elektronik*.

Leresing *materi* saha *kualitas* saking *media* kedah dipungatosaken dening panaliti supados *media pop up book* menika saged dados *produk* ingkang sae. Sasampunipun *media pop up book* menika dipundamel lajeng dipunbiji kanthi *validasi media* dening dosen *ahli media* saha *validasi materi* dening dosen *ahli materi*. Kajawi menika, kangge ngasilaken *media* ingkang trep kaliyan kebetahanipun guru saha

kabetahanipun siswa, panaliti nindakaken *uji coba* wonten ing SDN Jonggrangan.

CARA PANALITEN

Jinising panaliten ingkang dipunginakaken inggih menika *metode* panaliten *Research and Development (R&D)*. Miturut Sugiyono (2016: 297) *metode* panaliten *R&D* inggih menika *metode* panaliten ingkang dipunginakaken kangge ngasilaken *produk* tartemtu, saha nguji *keefektifan produk* ingkang dipunasilaken. Menawi miturut Sukmadinata (2013: 164) *metode* panaliten *R&D* inggih menika salah satunggaling cara panaliten kangge ngrembakakaken *produk* ingkang enggal utawi kangge ngasilaken *produk* ingkang langkung sae saha saged dipuntanggul-jawabaken.

Miturut Prawiradilaga (2008: 91) *prosedur pengembangan model ADDIE* menika wonten gangsal *tataran* inggih menika: (1) *analysis*, (2) *design*, (3) *development*, (4) *implementation*, saha (5) *evaluation*.

ASILING PANALITEN SAHA PANGREMBAG

1. Tataran Ndamel Media Pasinaon

a. Tataran Analisis (analisis)

Tataran ingkang sepisan inggih menika *tataran analisis*, *tataran* menika dipunperang dados kalih inggih menika *analisis kurikulum* saha *analisis kabetahan siswa*. *Tataran analisis kurikulum* dipuntindakaken kanthi cara *observasi* wonten ing SDN Jonggrangan.

Observasi katindakaken kanthi mendhet dhata saking wawan-pangandikan kaliyan guru

kelas II SDN Jonggrangan inggih menika ibu Sukarti S.Pd.SD. Asiling *observasi* bilih SDN Jonggrangan mliginipun kelas II migunakaken *kurikulum* Basa Jawi 2013 adhedhasar peraturan Gubernur DIY nomor 64/ KEP/2013. Panaliti nggatosaken *Kompetensi Inti* saha *Kompetensi Dasar* wonten ing *kurikulum* kasebut. Adhedhasar *kurikulum* ingkang dipunginakaken kangge kelas II SDN Jonggrangan menika dipunmangretos bilih *materi dongeng* minangka *materi* ingkang kedah dipunwucalaken. *Kompetensi Inti* saha *Kompetensi Dasar* menika dados dhasar kangge damel *media* pasinaon. Wondene kode *Kompetensi Inti* saha *Kompetensi Dasar* ingkang gayut kaliyan *materi dongeng* sato kewan (*fabel*) inggih menika *Kompetensi Inti* 3 saha *Kompetensi Dasar* 3.2.

Sasampunipun *analisis kurikulum* panaliti nindakaken *analisis* kabetahan siswa. Saking *observasi* ingkang sampun kalampahan wonten SDN Jonggrangan, saged mangretosi bilih *media* pasinaon kangge ngandharaken *materi* basa Jawi mliginipun *dongeng* sato kewan (*fabel*) menika taksih kirang sanget. Buku *materi* utawi buku *paket* basa Jawi menika cacahipun taksih winates boten sedaya siswa pikantuk buku *paket*. Pasinaon ingkang ngginakaken buku *materi* kemawon kirang ngindhakaken *imajinasi* saha kirang narik kawigatosanipun siswa awit saking *gambar*-ipun ingkang winates kalih *dimensi*. *Sarana* ingkang winates saha kirang narik kawigatosan siswa njalari guru ngginakaken *metode konvensional* kangge ngandharaken *materi dongeng* sato kewan (*fabel*). Ananging, piwulangan kanthi

metode konvensional kanthi cara *ceramah* wonten kelas menika boten *efektif* amargi siswa kirang *aktif*, namung gumantung kaliyan guru. Prasasat siswanipun malah ngantuk saha boson wonten kelas. Asiling *pirembagan* saged dipunmangretosi bilih guru sarujuk menawi wonten *media* ingkang awujud *pop up book* kanthi *materi dongeng* sato kewan (*fabel*). *Media* menika dipunjab saged narik kawigatosan siswa saha ndadosaken siswa greget anggenipun nyinau *materi dongeng* sato kewan (*fabel*). *Media pop up book* menika minangka pirantos bantu kangge siswa saha guru wonten ing *proses* pasinaon.

b. Tataran Design (Desain)

Tataran desain dipunwiwiti kanthi damel *flowchart*. *Flowchart* inggih menika *digaram alur pengembangan*. Saking *flowchart* menika, panaliti ngandharaken bab pambuka *media*, *Kompetensi Inti*, *Kompetensi Dasar*, *Indikator*, pitedah ngginakaken *media*, cacahipun *adegan dongeng*, *naskah dongeng*, gladhen siswa, *profil* penganggit saha *profil* dosen *pembimbing* ingkang dipunringkes wonten *story board* kanthi awujud *tabel*.

Cacahipun *dongeng* wonten salebeting *media pop up book* menika wonten gangsal *dongeng*, lajeng saben *dongeng* dipunperang dados tiga dumugi sekawan *adegan*.

Ewadene *saben adegan* menika kapacak dados setunggal kaca. *Dongeng* wonten salebeting *media* antawisipun inggih menika

- (1) *dongeng* Kancil lan Kethek,
- (2) *dongeng* Tikus kang Rakus,
- (3) *dongeng* Semut lan Kethek,

- (4) *dongeng* Asu lan Manuk Gagak,
 (5) *dongeng* Singa lan Tikus.

Ewadenene cacahipun sedaya kaca wiwit saking cover dumugi wonten pungkasan inggih menika wonten 28 kaca.

c. Tataran Development

Tataran salajengipun inggih menika *tataran pengembangan*. Wonten *tataran* menika panaliti damel *media pop up book dongeng* sato kewan (*fabel*) kangge siswa kelas II SD kanthi *teknik manual* saha *teknik komputer*. *Teknik manual* menika kalampahan nalika damel *sketsa*, *proses pemotongan*, *proses penyusunan*, saha *proses penjilidan*. Salajengipun *teknik komputer* menika kalampahan nalika *proses scan*, *proses pewarnaan (coloring)*, *proses pengeditan*, saha *proses cetak*.

Pirantos kangge ndamel *pop up book* antawisipun petelot, garisan gunting, pemes/cutter, isolasi wolak-walik (*double tape*), lem fox, dlancang ivory 260 gram, dlancang HVS kuwerto, printer scan, saha komputer.

Tataran kaping pisan wonten *teknik manual* inggih menika ndamel *sketsa* utawi *design pop up*. Sasampunipun *sketsa* sampun dados, lajeng *sketsa* utawi *design* menika dipun-scan lajeng dipun-edit kanthi ngginakaken *teknik komputer*. *Aplikasi* ingkang dipunginakaken inggih menika *aplikasi software Corel Draw X5*. *Sketsa* ugi dipunparingi warni supados saged narik kawigatosan. *Sketsa* ingkang sampun dados menika dipun-print ngginakaken dlancang ivory 260 gram lajeng dipunrantam ngginakaken lem saha *double tape* saha dipungunting supados dados *pop up*. *Tataran* pungkasan ingkang

dipunlampahi inggih menika njilid sedaya kaca *pop up* ingkang sampun dipundamel supados saged dados *pop up book*.

Media ingkang awujud *pop up book dongeng* sato kewan (*fabel*) lajeng dipun-validasi dening dosen ahli materi saha dosen ahli media pikantuk pambiji saha pamrayogi saking dosen ahli materi saha dosen ahli media. *Validasi* menika dipuntindakaken kangge mangretosi menapa *media* menika sampun layak saha saged dipun-uji coba.

Dosen ahli materi wonten panaliten inggih menika Bapak Afendy Widayat, M. Phil. *Media pop up book* dipun-validasi dening dosen ahli materi kanthi kalih tahap. *Validasi* ingkang dipunlampahi dening dosen ahli materi antawis tahap I saha tahap II wonten mindhakipun. *Validasi tahap* kaping setunggal dipunparingi pamrayogi bilih kathah tembung-tembung ingkang boten ngginakaken basa Jawi ingkang baku. *Validasi* kaping setunggal menika namung focus bab pamilihing tembung. Wonten *tahap kapisan validator* paring biji kanthi ngetang migunakaken pedoman

$$\frac{\sum \text{Skor Panaliten}}{\sum \text{Skor Ideal Sedaya Item}} \times 100\% \quad \text{lajeng}$$

dipunetang $\frac{32}{40} \times 100\% = 80\%$ ingkang kagolong sae. Adhedhasar pamrayogi saking dosen ahli materi, lajeng panaliti nindakaken revisi. Sasampunipun dipun-revisi lajeng nindakaken *validasi tahap* ingkang kaping kalih. Wonten *tahap* kaping kalih *validator* paring biji kanthi ngetang $\frac{35}{40} \times 100\% = 87,5\%$ dipunbulataken dados 88 ingkang kagolong sae sanget. *Tahap*

kaping kalih menika sampun pikantuk pasarujukan bilih *media* menika sampun *layak uji coba* kanthi boten wonten *revisi*.

Salajengipun, *media* dipun-*validasi* dening *dosen ahli media* ingkang ancasiipun paring pambiji saha pamrayogi tumrap *kualitas tampilan media*. *Validator* wonten ing panaliten kasebut inggih menika Ibu Avi Meilawati S.Pd, MA. *Media pop up book* dipun-*validasi* dening *dosen ahli media* kanthi kalih *tahap*. *Validasi tahap* ingkang kapisan dipunparingi pamrayogi bilih cariyos saha *gambar* dipunlarasaken *tema*-nipun saha werni seratan dipundamel langkung *terang*. Wonten *tahap* menika *validator* paring biji kanthi ngetang migunakaken pedoman

$$\frac{\sum \text{Skor Panaliten}}{\sum \text{Skor Ideal Sedaya Item}} \times 100\% \quad \text{lajeng}$$

dipunetang $\frac{29}{40} \times 100\% = 72,5\%$ dipunbulataken dados 73 ingkang kagolong sae. Sasampunipun dipun-*revisi* miturut pamrayogi saking *dosen ahli media*, lajeng nindakaken *validasi tahap* kaping kalih. Wonten *tahap* kaping kalih *validator* paring biji kanthi ngetang $\frac{32}{40} \times 100\% = 80\%$ ingkang kagolong sae. *Tahap* ingkang kaping kalih menika sampun pikantuk pasarujukan bilih *media* menika sampun *layak uji coba* kanthi boten wonten *revisi*.

d. *Tataran Implementasi*

Tataran implementasi wonten panaliten menika ngginakaken *produk* mawi *uji coba*. *Uji coba* ingkang katindakaken menika kangge mangretosi cak-cakanipun *produk* jumbuh kaliyan ancas pasinaon. *Uji coba* menika dipuntindakaken tumrap siswa kelas II SDN Jonggrangan ingkang cacahipun wonten 29

siswa. Saderengipun nindakaken *uji coba*, panaliti nyuwun pambiji dhateng guru *pengampu* kelas II wonten ing SDN Jonggrangan inggih menika Ibu Sukarti, S.Pd.SD. ngengingi *kualitas media* ingkang dipundamel. Sasampunipun pikantuk pasarujukan dening Ibu Sukarti, S.Pd.SD. saged katindakaken pasinaon basa Jawi kanthi *materi dongeng* ngginakaken *media pasinaon pop up*. *Uji coba* dipuntindakaken wonten kelas II SDN Jonggrangan ingkang cacahipun siswa 29. Siswa menika dipunperang dados gangsal kelompok kanthi cacahipun 5-6 siswa saben kelompok. *Pop up book dongeng* sato kewan menika cacahipun wonten gangsal *unit* pramila saben kelompok pikantuk setunggal *pop up book*. Siswa ingkang dados *objek* menika ugi dipunsuwuni pamrayogi bab *media* ingkang dipunginakaken wonten ing pasinaon. Adhedhasar pambiji saking guru basa Jawi saha siswa, panaliti saged mangretosi bab *kualitas media pop up* ingkang dipundamel. Wondene asiling pambiji saking guru basa Jawi pikantuk

persentase 95%

ingkang kagolong sae sanget sarta pamanggih siswa pikantuk

Pambiji	Presen tase	Katego ri
Dosen <i>ahli materi</i>	88%	Sae Sanget
Dosen <i>ahli media</i>	80%	Sae
Guru basa Jawi	95%	Sae Sanget
Pamanggih siswa	92%	Sarujuk Sanget
rata-rata presentase	89%	Sae Sanget

rata-rata persentase 92% ingkang kagolong sae sanget.

e. *Tataran Evaluasi*

Tataran ingkang pungkasan inggih

menika *tataran evaluasi*. *Tataran evaluasi* menika dipunlampahi kanthi *nganalisis dhata ingkang sampun dipunkempalaken sasampunipun uji coba media*. Dhata ingkang sampun dipunkempalaken salajengipun dipun-*analisis* jumbuh kaliyan ancasiipun damel *media*. Wondene asiling rata-rata pambijining pungkasan pikantuk *presentase* 88,75% dipunbuletaken dados 89% ingkang kagolong sae sanget. Asilipun *analisis* nedahaken bilih *media* jumbuh kaliyan ancasiipun pandamelan *media* saha *media* sampun layak dipunginakaken wonten *proses pasinaon*.

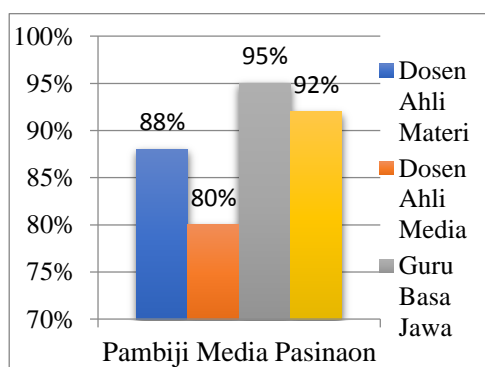
2. Asiling Pambiji Pungkasan Kualitas Media Pasinaon

a. Asiling Pambiji Pungkasan

Asiling pungkasan saking pambiji *validasi* dosen *ahli media*, dosen *ahli materi*, pambiji guru basa Jawi, saha pamanggih siswa saged dipunmagretosi wonten *tabel* ing ngandhap menika:

Tabel 42. Asiling pambiji

Gambaran ngengingi asiling pambiji ingkang pungkasan saged dipunpirsani wonten ing *diagram batang* utawi *grafik* wonten ing ngandhap menika.

Gambar 45: Grafik asiling pambiji pungkasan media pasinaon

Asiling pambiji pungkasan ingnginggil menika saking asiling *validasi* dosen *ahli media*, dosen *ahli materi* pambiji guru basa Jawi, saha pamanggih siswa. Asiling *validasi* dosen *ahli materi* paringi pambiji adhedhasar saking 8 *indikator*. *Tataran validasi* ingkang pungkasan dening dosen *ahli materi* pikantuk biji *presentase* 88% ingkang kagolong sae sanget. Asiling *validasi* dosen *ahli media* paringi pambiji adhedhasar saking 8 *indikator*. *Tataran validasi* ingkang pungkasan dening dosen *ahli media* pikantuk biji *presentase* rata-rata 80% ingkang kagolong sae. Asiling pambiji *media* dening guru basa Jawi adhedhasar saking 8 *indikator*. Asiling pambiji ingkang pungkasan saking guru basa Jawi *rata-rata presentase* 95% ingkang kagolong sae sanget. Asiling pamanggih siswa tumrap *media pasinaon* adhedhasar saking 5 *indikator*. Asiling pamanggih siswa *rata-rata presentase* 92% ingkang kagolong sarujuk sanget.

Adhedhasar saking *validasi* dosen *ahli media*, dosen *ahli materi*, pambiji guru basa Jawi, saha pamanggih siswa kelas II SDN 1 Jonggrangan tumrap *media pasinaon pop up book* sato kewan (*Fabel*) pikantuk *rata-rata presentase* 89% ingkang kagolong sae sanget.

b. Asiling Tampilan Pungkasan

Asiling *validasi* dening dosen *ahli materi* saha dosen *ahli media* ngasilaken *produk* ingkang pungkasan. *Produk* menika sampun diputindakaken *revisi* jumbuh kaliyan pamrayogi

dosen *ahli media* sahadosen *ahli materi* supados ngasilaken *media* pasinaon ingkang gadhah *kualitas* sae. *Media* pasinon menika wonten kaluwihanipun saha kekiranganipun, kekirangan saha kaluwihanipun dipunandharaken kados mekaten.

Kaluwihan *media* pasinaon dolanan *pop up book* sato kewan (*fabel*) wonten ing ngandhap menika:

- 1) *Media* layak dipunginakaken wonten ing sekolah kanthi *materi* kangge siswa SD kelas II. Katingal saking asiling *validasi kualitas media* dening dosen *ahli materi*, dosen *ahli media*, pambiji guru basa Jawi, saha pamanggih siswa ingkang pikantuk *rata-rata persentase* 89% menika kagolong sae sanget,
- 2) *media* menika saged dipunginakaken kangge sinau basa Jawi kanthi *materi* ingkang ngremenaken awit *gambar* ingkang awujud *tiga dimensi*,
- 3) *media* menika saged nggampilaken guru anggenipun ngandharaken *materi* wonten ing pamulangan,
- 4) gladhen wonten ing *media* menika saged kangge nambah pangertosan siswa babagan sato kewan (*fabel*),
- 5) *media* menika ndadosaken siswa gadhah raos *kompetitif* siswa remen sinau bab sato kewan (*fabel*).
- 6) *Media* pasinaon menika boten kawates *daya listrik*.
- 7) *Media* menika dipunginakaken tanpa *akses internet*.

Kekirangan *media* pasinaon dolanan *pop up book dongeng* sato kewan (*fable*) wonten ing ngandhap menika:

- 1) cariyos *dongeng* wonten salebeting *media* menika cacahipun namung gangsal,
- 2) anggenipun ndamel *media* menika mbetahaken wekdal ingkang dangu amargi kedah tlaten saha sabar wiwit saking ndamel *sket dumugi proses perakitan* supados saged mujudaken produk *media* ingkang sae,
- 3) anggenipun ndamel *media* menika mbetahaken bea ingkang kathah amergi ngginakaken *material* ingkang *kualitas*-ipun sae,
- 4) *media* pasinaon menika kedah dipunrumat kanthi sae saha leres, amargi dipundamel saking dlancang ingkang gampil suwek.

PANUTUP

Saking asiling *media* ingkang dipundamel pamrayoginipun inggih menika:

1. Panganggenipun *media* menika dipunginakaken kanthi 2-4 siswa saben kelompok supados langkung *efektif*.
2. Prayoginipun *media* menika dipundamel kanthi *material* ingkang prasaja saha *ekonomis* kemawon ananging tetep *berkualitas*.
3. *media* menika kangge *referensi* panaliti supados saged damel *media* pasinaon *pop up book* kangge *materi* basa Jawi sanesipun ingkang langkung *kratif*.

KAPUSTAKAN

- Peraturan Gubernur Daerah Istimewa Yogyakarta Nomor: 64/ KEP/ 2013 Tentang Mata Pelajaran Bahasa Jawa Sebagai Muatan Lokal Wajib.
- Prawiradilaga, Dewi Salma. 2008. *Prinsip desain Pembelajaran*. Jakarta: Kencana Prenada Media Group.
- Sukmadinata, Nana Syaodih. 2013. *Metode Penelitian Pendidikan*. Bandung: PT Remaja Roesdakarya.
- Sugiyono. 2016. *Metode Penelitian Kuantitatif Kualitatif dan R&D*. Bandung: Alfabeta.